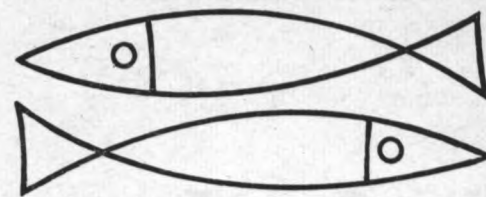


OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Genesis 16:1-3

Vanzelfsprekend voorstel?

„Sarai, nu de vrouw van Abram, schonk hem geen kinderen, en zij had een egyptische slavin, wier naam was Hagar“.

Met een enkel woord leidt zo de verteller het volgende deel van zijn verhaal in (Gen. 16:1). Hij geeft net de nodige informatie om de toehoorders nieuwsgierig te maken. Heel krap en knap noemt hij de wezenlijke elementen en grijpt a.h.w. vooruit op zijn verhaal. Een dergelijke vorm van informatie en anticipatie (vooruitgrijpen) bezigt de verteller vaker (vgl. bijv. Gen. 11:27 v.v. of Num. 12:1). De onvruchtbaarheid van Sarai (de vrouw van Abram nog wel) en Sarai's slavinnetje (nota bene een egyptische) moeten de eerste toehoorders geboeid hebben doen vragen: ja, vertel eens verder?

Welnu: „(die) Sarai zei tot Abram: zie toch, de HERE heeft mij niet vergund te baren...“ (vs 2a). Echt woorden om achteloos aan voorbij te gaan: ze klinken zo vanzelfsprekend, je verwacht gewoon niet anders van Abrams vrouw. Toch spreekt het helemaal niet zo vanzelf. Het verrassende is dat Sarai na een tienjarig verblijf in Kanaän (vs 3) niet tegen Abram uitvaart en God „zegt“, zijn congé geeft (vgl. Job 2:9). Was het niet logisch geweest als zij had gezegd: Abram, door jouw toedoen ben ik uit ons eigen land vertrokken, ben ik die God gaan dienen die jou riep en die jou van alles beloofde — land, kinderen, een groot volk, een nieuw vaderschap. Maar je ziet wat ervan terecht komt: ik ben en blijf onvruchtbaar. Dat kon best eens de straf zijn van de goden die wij verwaarloosd hebben — de goden en godinnen van de vruchtbaarheid. We hebben hen in geen tien jaren gediend of een offer gebracht. De toorn der goden rust op ons: laten we wijs

wezen en terugkeren naar ons eigen land en onze eigen godsdienst...

De kritiek blijft niet uit

Maar ook Sarai zegt niet: er is altijd nog een weg terug. Net zo min als Abram de weg terug koos naar voedsel, veiligheid en vaderland (Gen. 12:10 v.v.; Hebr. 11:13 v.v.).

Nee — uitgangspunt blijft voor Sarai de HERE en wat Hij beloofd heeft (Gen. 12:2; 13:16; 15:5). Inmiddels zijn zowel Lot als Eliëzer (13:15:4) geëlimineerd als zoon/erfgenaam, en is Gods belofte nader gepreciseerd tegenover Abram: uw *lijfelijke* zoon (15:4). Waarbij we moeten bedenken dat eerst in hfdst. 17 gezegd wordt dat dit ook een *lijfelijke* zoon van Sara zal zijn (17:15 v.v.): dat heeft de HERE dus pas (veertien jaren) *later* gezegd, nadat de mogelijkheid van kinderen krijgen gezien haar leeftijd was uitgesloten (17:17; 18:11, 12).

Zover is het dus op dit moment nog niet. En daarom zoekt zij naar andere wegen en mogelijkheden opdat Gods belofte aan Abram vervuld kan worden. Vandaar haar aanbod aan haar man: ga toch tot mijn slavin; misschien (!) zal ik uit haar gebouwd worden (een huis-gezin wordt gebouwd). En, zegt de verteller, Abram gaf gehoor aan Sarai. Het is op dit punt dat de uitleggers unaniem in kritiek losbranden. Weliswaar herkent men deze (toen legale) manier om kinderen te krijgen. Waarbij dan nog verwezen wordt naar wat Rachel en Lea doen (30:1-13; de uitdrukking „baren op de knieën van“ moet letterlijk worden genomen). Zo schrijft J. v. Andel: „hij (Abram) neemt Hagar tot zich, echter niet als vrouw nevens Sara, maar als Sara's plaatsvervangster, die,

door Sara zelf, naar het recht des eigendoms, als haar eigen lichaam, waaruit zij gebouwd worden wil, aangemerkt wordt. Mocht er een kind uit deze gemeenschap verwekt worden, dan is dit natuurlijk Sara's kind, omdat het uit een haar toekomenden en door haar ter beschikking gestelden schoot is gebaard“ (Gewijde geschiedenis⁶, pg. 44, 45). Toch is zijn oordeel: „Eene licht verklaarbare poging om de belofte... te helpen vervullen, wordt door God in hare ijdelheid tentoongesteld“.

De les der kritiek

Calvijn constateert: „Beider geloof wankelde echter, niet in het in het middel of in de wijze van wezen (!), maar om zo te zeggen handelen, doordat zij het zoeken van een zaad, dat zij van God moesten verwachten, buiten de wettige ordening Gods zoeken te verhaasten.“

Calvijn schijnt sterk te staan met zijn overweging: „een zaad, dat zij van God moesten verwachten“. Toch is dat m.i. niet meer dan schijn. Het verrassende in deze geschiedenissen is immers dat de bijbel de betrokkenen gewoon laat leven en verhaalt van Gods wonderlijke ingrijpen. Gods belofte noopt Abram en Sarai niet tot een lijdelijke houding van afwachten. Dat is eerder onze eigen profetie: wij zijn vaak te angstvallig om zelf beslissingen te durven nemen. Wij zijn altijd bang om zelfstandig iets te ondernemen, om van de nog openstaande wegen en middelen gebruik te maken.

Wij degraderen onszelf tot „stokken en blokken“. En zo komt ten diepste ons mens-zijn, ons geschapen zijn als beeld van God in gedrang. Evengoed als we bang zijn de verkeerde keus te maken. Opvallend is echter in de ontwikkeling van de heilsgeschiedenis, dat God Abram en Sarai rustig hun gang laat gaan. En dat zonder één woord van afkeuring. Integendeel: in Hebr. 11 wordt hun alle lof toegezwaaid *vanwege hun geloof* en zo worden ze de gemeente ten voorbeeld gehouden! De gelovige wordt niet gekortwiekt en in zijn menselijke mogelijkheden beperkt. Het geloof betekent geen reductie op het menszijn.

Geloof en liefde

En dus nu niet het hoofd schudden over Abram en Sarai. We hebben hier eenvoudig te doen met een toenmalig gebruik — geen kwestie van ongelooft, maar juist van geloof: handelen vanuit Gods belofte. We moeten dat ook niet veroordelen als zedeloos, al evenmin als een „op zichzelf staand staaltje van onvrouwelijke edelmoedigheid“. We moeten dit optreden zien als in overeenstemming met de gewoonten en wetten uit die tijd, zoals wij die nu uit buiten-bijbelse (mesopotamische) bronnen kennen, maar ook en primair uit de H. Schrift zelf, getuige Gen. 30.

Zonder verder commentaar verhaalt de verteller dan ook: en Sarai, de vrouw van Abram (!) nam Hagar, de Egyptische (!), haar slavin, nadat Abram tien jaar (! wie sprak daar over onbehoorlijke haast?) in het land Kanaän (!) gewoond had, en gaf haar aan haar man tot vrouw (vs 3).

Daarmee is in de eerste plaats een wezenlijke verandering in de status van Hagar aangegeven. Van persoonlijk eigendom van Sarai wordt zij nu „vrouw van Abram“. Abram en Hagar zijn voortaan man en maninnee. En het initiatief daartoe ging uit, kon alleen uitgaan van Sarai. Wij hebben zo onze eigen gedachten over de verhouding man-vrouw in het Oude Testament: is het niet al te gek dat Sarai haar man „haar heer“ noemt (18:12)? We mochten wel wat meer respect opbrengen voor de liefde die tussen deze mensen blijkt te bestaan. Als Abram zich noodzaak ziet naar Egypte te vertrekken, legt hij — de man — letterlijk zijn leven in handen van zijn vrouw (12:11-13), liever dan naar Haran terug te keren (Hebr. 11:15). En de vrouw, die Abram geen verwijten maakt maar constateert: de HERE heeft mij niet vergund te baren, neemt zelf het initiatief en doet het voorstel: ga toch tot mijn slavin... Dat besluit moet haar heel wat gekost hebben, zelfs als zoiets gewoonte was in die tijd. En dat alles terwille van een aan Abram gedane belofte: „Ik zal u tot een groot volk maken, en u zegenen...“ (12:2). Een belofte van de HERE, die ook zij nog maar net tien jaar kende...

Het Oude Testament in onze tijd

(2)

Er zijn dingen die God doet. Er zijn dingen die Hij niet doet, nooit. Dat bedoel ik met stijl. Paulus schrijft aan de Corinthiërs: „Maar het dwaze dezer wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen zou beschamen en het zwakke der wereld heeft God uitverkoren opdat Hij het sterke zou beschamen... enz.”, (1 Cor. 1 : 27). Hier stuit je nu op zo'n stijl van God, die hem „van den beginne” kenmerkt wanneer Hij Abel voor Kaïn zet, Isaäk voor Ismaël, Jakob voor Ezau, Efraïm voor Manasse, het kleine en jonge Israël vóór de oudere en grotere volkeren, Benjamin boven de andere stammen vanwege het koningschap van Saul, David vóór zijn broers. Dit is doorgaande stijl van God in het Oude Testament.

En deze stijl vindt in het gebeuren rondom Jezus z'n vervulling, volgens dit woord, dat in het Oude en Nieuwe Testament voorkomt: „De steen die de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks. Van de Here is 'dit geschied en het is wonderlijk in onze ogen”, (Ps. 118 : 22, 23; Matth. 21 : 42). Inderdaad is deze stijl wonderlijk in onze ogen. Wij doen zo niet, maar voor de Here God is dit kenmerkend.

Eigenlijk ben ik nu al bezig met de tweede stelling: „Het Oude Testament vertelt van de weg, die God met Israël gegaan is, tot lering van alle volkeren en mensen”. Het Oude Testament is een eerste kennismaking, via Israël, met de God en Vader van onze Here Jezus Christus. God knoopt in het Oude Testament, via Israël, verkering met ons aan, met de bedoeling dat wij op die lange weg van verkeer met Hem, Hem zullen leren kennen en beminnen. Met de bedoeling ook dat we aan Hem niet geërgerd worden, wanneer Hij met zijn Christus zulk een zeer diepe weg gaat tot onze verlossing.

Niet trouwens de Here God alleen leren wij kennen op die lange weg welke het Oude Testament met ons aflegt, via Israël, maar ook onszelf. In Israël, in zijn reageren op Gods handelen en spreken, herkennen wij onszelf, en gaan we

Kerkelijk Leven

ook van die kant zien, dat er voor onze verlossing een zeer zware en diepe weg nodig was.

„Wet doet zonde kennen”, (Rom. 3 : 20), schrijft Paulus aan de Romeinen. Hij zegt dat nadat hij een heel rijtje van aanhalingen gedaan heeft uit het Oude Testament, met name uit de psalmen. Aanhalingen, uitspraken, die stuk voor stuk spreken van de verdorvenheid van de menselijke natuur. Het psalmwoord is erbij: „Daar is niemand, die goed doet, ook niet één”, (Ps. 14 : 2, 3). Nu zou iemand zich daarvan misschien kunnen afmaken door te zeggen, dat dit de israelitische mens geldt, en niet ons. Maar dan schrijft Paulus — en het is opnieuw een heel belangrijke regel die hij dan formuleert — „Wij weten nu dat al wat de wet zegt, zij dat zegt tot degenen die onder de wet zijn, opdat alle mond gestopt en de gehele wereld strafwaardig worde voor God”, (Rom. 3 : 19). Wet is hier een aanduiding van het Oude Testament. Dus al wat het Oude Testament zegt over de zondigheid der mensen, wordt weliswaar gezegd tot degenen die onder de wet zijn, dus die vallen onder de O.T.-ische bedelling, maar dat wil niet zeggen dat de geldigheid van deze uitspraken beperkt blijft tot die wereld en tot die mensen. Israël staat plaatsvervangend voor alle volkeren en alle mensen. Aan Israël wordt daarom duidelijk wie wij allen zijn. Wet doet zonde kennen, betekent dus: het Oude Testament laat zien wie wij zijn, nl. zondaars voor God, die uit onszelf niet tot God kunnen komen. Het O.T. toont ons aller échec, ons aller geestelijk faillissement aan. Wij moeten dus, wanneer we het O.T. lezen, niet zeggen: och, die joden toch! (Zoals ik eens iemand de bijbellesing aan tafel uit de profeten hoorde afsluiten.) Maar aan de Joden, ik bedoel: met het voorbeeld van de joden, wordt gedemonstreerd, wie wij allemaal zijn. Wij zouden het er niet beter afgebracht hebben, als de Here God uit Abraham het Nederlandse volk had gevormd. Onder de beschuldig-

gende uitspraken van de profeten moet de hele wereld het hoofd buigen. Alle mond wordt gestopt.

Zo leren wij, met het Oude Testament oplopend, God en onszelf kennen. God en zijn stijl van handelen, Zijn plan tot verlossing en onszelf als mensen die ook onder de genade nog harde zondaars blijven en voor wie dus niets minder dan wedergeboorte nodig is. Tot die conclusie kwamen de profeten (Ezechiël: een nieuw hart, (Ez. 36 : 26); Jeremia: een besnijdenis des harten, (Jer. 4 : 7) en het Nieuwe Testament knoopt daarbij aan: „Tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het Koninkrijk Gods niet binnengaan”, (Joh. 3 : 3).

Ik spreek in stelling 2 van de weg die God met Israël gegaan is. Hier valt de vinger te leggen bij een kleine onnauwkeurigheid aan mijn kant. Want het O.T. spreekt niet slechts van Gods weg met Israël, maar ook met de volkeren. Ik denk daarbij aan het eerste deel van Genesis. Maar hoofdzakelijk vinden we in het O.T. toch wel Gods weg met Israël. Ik ben gehecht aan dat woord 'weg'. Het geeft aan dat het O.T. een samenhangend geheel is, dat ergens toe leidt. Bovendien kun je met dat woord weg recht doen aan de historische afstand die er in het Oude Testament zit. Niet alles is door God in één keer gezegd of gedaan. Stapsgewijs is Hij met zijn volk voortgetrokken. Vergelijk daarmee bijvoorbeeld eens de godsdienst van de Islam, waar de Koran het boek is van Allah's openbaring, die op eenmaal heeft plaats gevonden. De Koran kun je dan ook beslist geen weg noemen. Maar het Oude Testament is een weg met etappes: van Adam tot Abraham, van Abraham tot Mozes, van Mozes tot David. Van David tot de babylonische ballingschap en van de babylonische ballingschap tot Christus' geboorte, (zie bijv. Matth. 1). En op die weg lopen we, in het volk Israël, allemaal mee, zoals de discipelen achter Jezus aanliepen.

Nu vergelijk ik nog even stelling 1 en 2. St. 1: Om de boodschap van Jezus Christus in het Nieuwe Testament te verstaan, hebben wij het Oude Testament nodig. Bij deze stelling ga ik uit van het N.T., en vraag vandaar terug naar het Oude. Van Nieuw naar Oud, dan bewandelen we een terugweg. In stelling 2 zit een omgekeerde richting: Het Oude Testament vertelt van de weg die God met Israël gegaan is, tot lering van alle volkeren en mensen. Daar zit in, dat je met Israël de weg van het Oude Testament afloopt om je zo bij het Nieuwe te laten brengen. Beide leesmethodes van de Bijbel zijn goed. De weg terug van Nieuw naar Oud en de weg vooruit van Oud naar Nieuw. En eigenaardig: de weg

Tekst van de toespraak op de Vrouwencontactdag op 17 september j.l. te Rotterdam gehouden.

terug is er eerst. Toen Paulus het evangelie verkondigde deed hij dat met de prediking van het Nieuwe Testament. En daarbij greep hij dan terug op het Oude Testament om te laten zien dat wat het Nieuwe Testament zegt, ergens op steunt, op Gods vroegere daden en woorden. Maar als dan het evangelie gelovig aangevaard wordt en de kerk volwassen wordt, dan komt die andere beweging op gang. Dan begint men het Oude Testament te lezen met dichtflating van het Nieuwe (voorzover dat kan) om als het ware zelfstandig die weg van de hele bijbel nog eens af te wandelen, met de vraag voor ogen: hoe zijn we er nu toe gekomen, dit alles te geloven?

Het is duidelijk, dat wij, Europese christenen van de 20e eeuw, in die tweede fase zitten. Maar in de evangelisatie-gemeente van Thessaloniki, die ik eens bezocht, werkte men volgens het eerste recept. Maar nog eens: als het goed is, laten wij beide leesmethoden van de bijbel naast elkaar bestaan. We kiezen dus niet. Vandaar stelling 1 en 2. Maar de volgorde is niet toevallig.

De derde stelling luidt: *Het Oude Testament is in staat aan ons geloof een vaste gang te geven.*

Bij deze stelling wil ik de aandacht vestigen op de lengte van het Oude Testament. Het is meer dan drie maal zo lang als het Nieuwe en het beslaat ook een zeer lange tijd, op z'n minst veertig eeuwen. God heeft voor de voorbereiding van Zijn heil in Jezus Christus ruimschoots de tijd genomen. Niet aanstonds na de val in zonde heeft Hij zijn Zoon in de wereld gestuurd. Dan zou de mens ook oppervlakkig over zijn verlossing zijn gaan denken. Nee, er is de tijd voor genomen om te laten zien, wat de zonde is, ook in haar gevolgen. Dat is gebleken bij het zondvloedgeslacht. Maar ook na dat oordeel, toen God met grote genade-initiatieven kwam, is in een lange geschiedenis van Israël gebleken wat de zonde is, ook als ze met Gods genadevolle toekering geconfronteerd wordt. En ook is gebleken, hoe genadig de Here is, dat Hij in zijn grote geduld steeds weer met nieuwe gunstbewijzen is gekomen. De psalm zegt: „Vele malen reddde Hij hen, maar zij waren weerspannig in hun voornemen, zodat

zij wegzonken in hun ongerechtigheid. Maar, als Hij hun benauwdheid zag, wanneer Hij hun jammer hoorde, dan gedacht Hij te hunnen gunste aan zijn verbond en had deernis naar zijn grote goedertierenheid., (Ps. 106 : 43 v.v.). Vele malen — „nadat God eentijds vele malen en op vele wijzen gesproken had door de profeten, heeft Hij ten laatste gesproken door de Zoon”, (Hebr. 1 : 1).

Juist als we onder dit gezichtspunt van de langdurige voorbereiding het Oude Testament lezen, moeten we zeggen, dat het heil van het N.T., het heil in Christus Jezus, op een zeer stevig fundament staat. Dat geeft vastheid aan het geloof.

Laat ik dit eerst eens met een heel ander beeld toelichten. Dat van een windvaan. U weet, een windvaan draait om een as en heeft van daaruit gezien een lange staart en een korte kop. Was de staart even lang als de kop of was er alleen de kop zonder staart, dan zou de windvaan rondtollen in de wind en geen duidelijke richting aangeven. Het is dank zij de lange staart dat de kop een vaste richting aanwijst.

Zo is het nu ook met de verkondiging van het N.T. Wanneer die plaats vindt met weglating van het Oude Testament dan krijg je een geloof, dat gevoelig is voor allerlei wind van leer, zoals Paulus schrijft, (Ef. 4 : 14). Maar wanneer we ons geduldig laten scholen door het Oude Testament, dan verstaan we ook veel beter welke kant het Nieuwe Testament uit wil. Dat geldt voor de algemene lijn, dat geldt ook voor meer afzonderlijke punten. Om een voorbeeld te noemen: als wij het vraagstuk van de kinderdoop alleen maar bij het licht van N.T.-ische teksten bekijken, is er grote kans dat we tegen de kinderdoop worden. Maar dat God werkt, óók werkt, in de lijn der geslachten — een gezichtspunt waar de kinderdoop recht aan doet — dat is een noot die we vooral in het Oude Testament opdoen, omdat het Nieuwe Testament eigenlijk geen opeenvolging der generaties kent. Het beslaat één generatie. Ook in allerlei politieke problemen is de stem van het Oude Testament zo onontbeerlijk. Niet om die stem klakkeloos te volgen, maar het Oude Testament kent een tijdperk, dat der koningen, waarin Gods volk rechtstreekse politieke verantwoordelijkheid droeg, wat met de Nieuwtestamentische gemeente niet het geval was. De overheid is daar een 'zij', maar bij Mozes en David is het een 'wij' of 'ik'. Daarom zijn christenen die alleen het N.T. gebruiken politiek zo ongeïnteresseerd. Terwijl omgekeerd de politiek geïnteresseerde christenen zo stevast naar het Oude

Testament grijpen. En nu behoort ik niet tot deze laatsten, maar ik zeg wel, dat die belangstelling voor het O.T. uit politiek oogpunt een goede zaak is. Samenvattend wil ik dus bij dit punt zeggen dat het Oude Testament — mits historisch gelezen, d.w.z. als weg bewandeld — ons

A. P. MUYS — ZEIST

Correctie op het Christendom

(5)

De „evangelische geschiedenis” blijkt dus bij Hegel de terugkeer tot het ene ware, absolute, tot de idee-god. Het leven van Jezus was alleen maar leerproces, waardoor we van de voorstelling op konden stijgen tot het begrijpen. We moeten daarom dan ook het optreden van god in de persoon van Jezus van Nazareth niet zien als verlossing, maar als onderlicht, paedagogie. Die moet nu eenmaal met het concrete beginnen. In Christus heeft de tegemoetkoming aan de eindige geest van de mens wel haar uiterste grens bereikt. Het hóé van de vereniging god-mens is moeilijk te doorzien. Natuurlijk. Maar een conclusie zit er logisch aan vast: de verzoening tussen god en mens wordt in dat onderricht voorgesteld als iets historisch, dat op aarde geschiedt. Opdat ze — en dat is weer een trekje, dat aan het Evangelie herinnert — door iedereen kan worden geweten; niet enkel door een paar filosofen, zoals meestal in de Oudheid.

Maar de Oudheid blijft haar rol wél meespelen. Reeds Augustinus vond geloven alléén onbevredigend; Anselmus geloofde óm te begrijpen. Denk maar aan de oude naam van het Kamper studentencorps: fides quaerit intellectum — geloof zoekt naar het begrip. Ook de nieuwe naam met „qua rat intellectum” stelt het begrip nog wel heel hoog!

Wat is de vrucht van dat begrijpen? Lijden en sterven zijn historisch, eindig; de moeiten verdwijnen en zijn dan weg. Maar de géestelijke kant daarvan wordt door de dood bevrijd: god en mens zijn verzoend; zijn strikt genomen één, zij het als moment in het eeuwige proces. In het begrijpen ziet Hegel de „unio mystica”, de „mystieke eenheid”. Dat is een bekende term; houdt meestal in, dat de menselijke persoon zich verliest in de godheid; hier ziet de begrijpende mens, dat hij principieel met god ident is. Dat ziet hij toch nog zelf!

een groot geestelijk onderscheidingsvermogen kan bijbrengen, wijs kan maken tot zaligheid, zegt Paulus, (2 Tim. 3 : 15), zodat we niet met allerlei wind van leer meegaan. Niet in het algemeen en niet in detail. (Wat diegenen pleegt te overkomen die bij geïsoleerde tekstjes leven.).

Als man van de Verlichting, levend in de opkomst van de techniek, als mens, die na de Renaissance de wereld veroverd, ziet Hegel de taak om vanuit deze „christelijke” gedachten een nieuwe wereld te vormen. Hoewel het gebrekkige „niet hindert! Toech is het wenselijk, dat de vertelling ook onmiddellijk zichtbaar wordt. Dat is reeds in beweging gebracht door Jezus' kruisdood. Dat allergergste, allerschandelijkste wordt omgekeerd; men ziet nu de hogere, redelijke waarde daarvan: een herwaarder van alle waarden. Zo hadden in Hegels tijd de waarderingen van de Middeleeuwen hun klem verloren. Dat kwam door de Reformatie en in tweeder instantie door de Franse Revolutie.

De Renaissance had de slavernij aan de traditie reeds gebroken; toen kwam Luther — Hegel was „Lutheraan” — en pas door hem weet de mens, dat het in de relatie tot god aankomt, op zuivere subjectiviteit. „Op het hart”, zegt de Schrift. En het hart, zegt Hegel, is de rede. Maar dat is niet zo! Vrijheid is voor Hegel niet: God te dienen. Ze is menselijke onderdanigheid, vrijheid, die geen weet van buitenaf (er)kent, als „beeld” van de absolute vrijheid gods. Hier zien we achter Luther nog weer Occam staan, die leerde, dat god „ex lex” was, nimmer gebonden. Het rustpunt voor zijn bestaan vindt de mens nu, bij Hegel, in de overtuiging, dat het op het allerhoogste niveau toch om hemzelf gaat — om de rede. Hij is in zijn relatie tot zijn god zeker van zich zelf en kan dus ook in het aardse leven zijn zelf wezen onder de banier van de vrije geest, die bij zichzelf en bij de waarheid is. Abusievelijk genoemd: de Reformatie! Nu staat de werkelijkheid van deze wereld niet meer onder het teken van het kruis, maar in het teken van de terugkeer tot het absolute zelf: het werk van de geest. En de grondwet voor de geest is: niets te willen erkennen, dat niet door het denken gerechtvaardigd is. Prof.

Mekkes zou zeggen: het „proton pseudos” — de grondleugen.

Bij de wereldvernieuwing stoot de mens altijd weer op de tegenstand van het kruis — de materie, de onredelijkheid, de eindigheid. En dat brengt dat kruis samen met smart en lijden: de Goede Vrijdag van het speculatieve denken. Wél anders dan Golgotha! Maar toch zien we hier de realiteitszin van Hegel, die nuchter genoeg is om in onze werkelijkheid het „Nieuwe Jeruzalem” niet te verwachten. De grote Sabbath komt voor hem dan pas, als de geest zijn wereldlijkheid aflegt. Aan de andere kant was de identiteit van de geest één met de onmiddellijke werkelijkheid, in het eeuwige fasenproces. Dus, o paradox!, een identiteit, die wisselt en tóch gelijk blijft! Werkelijk is nl. alléén het redelijke; dat zich in confrontatie wél ontplooit. De grote Sabbath is er nooit! De rede is er voor om zulks te begrijpen! Een gewone sterfeling kan er echter niet bij.

Speelt het Evangelie, dat de kerk predikt, hier nog een rol? Christelijke politiek? Wie wil leven naar analogie van het historis, pleegt de zonde tegen de Heilige Geest! Zo kan ook het kerk-Evangelie, evenmin als enige wijsbegeerte van vroeger, nú nog inspiratiebron zijn. Dat kan alleen de „laatste” filosofie, van Hegel! Deze wijsbegeerte heeft alle redelijke waarden van vroeger in zich opgenomen en is het brandpunt van de geest. Ze is het „presente” denken en heeft de opvolgende denkperioden aanéengeschakeld.

De invloed van dit denk„beeld” op het reële mensenleven lijkt niet zo groot te kunnen zijn. Het vlucht immers in het geïsoleerde heilgdom van de rede. Zo raakte de zich eeuwig-tijdsloos evoluerende idee het rapport met het eindige leven kwijt. Die „ware idee” is géén lichtende ster voor ons mensenleven. Ze is een precair bezit, dat we voortdurend bewaken moeten.

De idee van Hegel, zijn god, vertoont nog trekjes van onze HERE. Historisch is zijn gedachte over „god” afhankelijk van de Christelijke kerkleer. En met het verval van de kennis omtrent onze HERE verviel ook het boeiende van Hegels rede-idee. Gedachte met persoonlijkheid verweven! Toen de Persoon, de Personen van onze God uit het reflexerend denken verdwenen, bracht de historie van het „presente” denken mee, dat men Hegels god wel missen kon! Marx en de zijnen namen het ontwerpen van de geschiedenis in eigen handen.

Dat is de vrucht van Hegels denken geweest. Alles is historisch. Voor hem: tot aan mijn laatste filosofie. Alles is historisch. Voor Marx: dus de voortdurende revolutie, totdat mijn oplossing gekomen is.

Vervolg op pag. 296 - onderaan

D. W. L. MILO — DALMALLY

DE NAAM

Iemand hier vroeg me, een naam te spellen. Toen er enige onduidelijkheid ontstond vroeg hij: met een j of met een g? En nader: met een j van joke of met een g van ... God? Hij fluisterde het laatste woord na een seconde stilte. Die eerbied voor de heilige naam deed me goed. Later vroeg ik hem, tot welke kerk hij behoorde. Hij bleek lid van de Quakers te zijn.

Een joodse vriend te Amsterdam zond me een van zijn publicaties toe. Voor oudere Joden, die de verdrukkingen van de veertiger jaren hebben overleefd, schreef hij: „je vraagt je af, hoe heeft G'd dit kunnen toestaan?” Net zo. Hij durfde de Naam niet voluit te schrijven; maar op de wijze der rabbijnen duidde hij Gods naam slechts met medeklinkers aan.

Daar zit natuurlijk de eerbied achter, die men voor God de Heere heeft. Godzelf immers heeft in het derde gebod gezegd, dat we zijn Naam niet ijdel, leeg, ten onrecht zullen gebruiken. In een naam wordt immers een persoonlijkheid aangegeven. Misbruik van onze naam, grapjes over onze naam, ze kunnen ons zeer doen, beledigen, wonden. Hoeveel te meer grieven wij onze Vader in de hemel, wanneer we zijn Naam gedachteloos uitspreken. Of verbinden aan een mopje. Of nog erger, voor ons karretje spannen!

Uit vrees God te bedroeven hebben de rabbijnen, via de Talmud, elkander geleerd, dat de Naam in 't geheel niet mag worden uitgesproken. Waarschijnlijk om te voorkomen dat de mens, geneigd tot fouten, onbewust het derde gebod zou overtreden. Ze leerden elkander de naam HEERE — in het Hebreeuws JHV — wel te schrijven maar

nooit uit te spreken. Om uit te spreken kozen ze een neutrale naam: Adónai (ook Edónai), die God, Meester, Souverein, betekent.

Waarschijnlijk is dit laatste geen nieuws voor u. Maar mogelijk zit er voor jonge lezers nog iets wetenswaardigs in. Daarom vertellen we het toch maar, als inleiding tot de rest.

Toen, in de eeuwen van verstrooiing, de Joden eerst de landstaal en daarna het Hebreeuws leerden, kenden zij de uitspraak der klinkers niet meer genoeg. Want in het Hebreeuws worden alleen medeklinkers, geen klinkers genoteerd. Voor deze verstrooide Joden werd toen de gewoonte geschapen, om aan de medeklinkers tekentjes te geven, die de klinkers aanduidden.

Deze klinkertekens konden voor de Naam JHV natuurlijk niet worden gebruikt: want argeloos zouden ijverige Jodenkindertjes de Naam Jahvè spellen... en zich misgaan. De straf op het gebruik van de Naam zou zijn: het verspelen van Gods beloften. Daarom werden de klinkertekens van Adónai (Edónai) aan de Letters JHV toegevoegd. Zo dus: JeHoVa. Om die reden lezen de Joden en spraken de Christenen eeuwen lang de naam JHV als Jehova uit; niet beseffende dat deze naam op een misverstand berustte en niets zei. Een Duits kerklied zegt vandaag nog: Dir, dir Jehova will ich singen. Isaac Da Costa dichtte diverse kerkliederen, waarin hij Jehova bezong. En er is een wereldwijde secte, die zich de Jehova-getuigen noemt. Alles per abuis. Pas de laatste eeuw komen de kerken van de naam Jehova terug en spreken van Jahvè of van HEERE.

—o—

En dat laatste is helaas niet helemaal waar. Al zegt Kok's Chr. Encyclopaedie dit ook bij monde van prof. dr G. Ch. Aalders — het is niet waar. In de NBG-vertaling wordt niet HEERE geschreven — maar HERE. Niet meer met 5 kapitalen, zoals eeuwenlang in de Statenbijbel gebruikelijk was — maar met vier. HERE.

U hebt het recht te zeggen: dat was dan ook de juiste na-oorlogse schrijfwijze voor een woord als dit. Maar dan vergeet u een ding. Dat de eigennamen bij vereenvoudiging van de spelling onaantastbaar zijn.

Vervolg van pag. 295

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

Correctie op het christendom

Het Nationaal Socialisme beperkte eigen geldigheid tenminste nog tot duizend jaar!

Wanneer we goed hebben gelezen, dat alleen aanvaard mag worden, wat door het verstand, de rede is doorgond en doorzien — dan valt er van Hegel niet zoveel te aanvaarden! De wereld kan de geschreven boeken over Hegel niet meer bevatten. We hoeven met die lectuur ons niet af te tobben. Zijn leer geeft in de grond géén andere troost dan de oude Stoa: alles is rede, in alles zijn zaadjes van de rede aanwezig. Wij begrijpen het niet, maar gelóven, dat de Hoogste Rede het wél begrijpt, zodat het voor ons onaanvaardbare tóch aanvaardbaar is voor de rede. Aldus de Stoa.

En de unio mystica van Hegel: ze laat nog „rede” over. Het nirwana van de Oosterse godsdiensten laat het resultaat zijn, dat er niets meer te zeggen valt, zelfs niet „niets”. Na Hegel heeft dat dan ook grote bekoring op de geesten uitgeoefend. Het is consequenter! Onze „enige troost” is wel heel anders. Wij zullen Zijn heerlijkheid zien, onmiddellijk, van aanzicht tot aangezicht.

JEREMIA

Wa is kwaad ?

We moeten er even op letten, dat de HERE in vs. 10 duidelijk stelt wat kwaad is in zijn ogen. Kwaad is: niet horen naar de stem van Jahweh.

In onze dagen wordt nogal luidruchtig gevraagd: wat is kwaad? Waarom is dit of dat nu kwaad? Wie maakt nu eigenlijk uit wat kwaad is? Dat moet ik toch zelf uitmaken? Daar is toch geen algemene regel voor?

Vanuit deze stellingname gaat men dan zeggen: kwaad is wat nadelig en schadelijk is voor mij. Maar wat voor mij kwaad is, behoeft dat nog helemaal niet te zijn voor een ander. Voor een ander is het misschien juist goed.

Op deze manier blijft er uiteindelijk niets meer over dat voor iedereen kwaad is. Waarom zou iets kwaad zijn voor iedereen? Waar-

om is het per se kwaad aan partner-ruil te doen? Waarom is het per se kwaad je over te geven aan homoseksuele praktijken? Voor sommige mensen is het misschien juist goed zulke dingen te doen. Voor hen zou het wel eens een verrijking van hun leven kunnen betekenen.

Maar de HERE zegt: wat kwaad is, wordt niet bepaald door wat iemand persoonlijk ervan vindt. Niet de mens is maatstaf van goed en kwaad. Niet wat de mens ervan denkt, maar wat Ik ervan denk, bepaalt wat kwaad is. Kwaad is: niet horen naar mijn stem. Het is mijn richtlijn naast je neerleggen. En dat geldt voor iedereen. Het is niet zo, dat het negeren van Gods Woord voor sommigen iedereen kwaad en voor anderen juist goed zou zijn. Het is voor iedereen kwaad. Hier ligt het enige criterium voor goed en kwaad: de stem van God, zijn Woord.

Geen noodlot

Als Ik beloofd heb een volk te bouwen, zegt Jahweh, maar het luistert niet naar mijn stem en

maakt zelf uit wat goed en kwaad is, zal Ik berouw hebben over het goede dat Ik hun beloofd had. Dan laat Ik het niet doorgaan. Dan kom Ik op mijn voornemen terug.

De HERE geeft hier een belangrijk stuk openbaring omtrent zichzelf en omtrent zijn verhouding tot de mens. Het blijkt dat Hij daarin een grote plaats heeft ingeruimd voor de verantwoordelijkheid van de mens. De HERE heeft dan ook niets te maken met de heidense noodlotsidee.

Het heidense noodlot is onherroepelijk. Daar kun je niets aan veranderen. Het ligt van eeuwigheid vast. Zelfs de goden kunnen daar niets aan veranderen, zeiden de Grieken en Romeinen. Ook de Moslims kennen zo'n noodlot. In hun heilige oorlogen renden ze zonder dekking te zoeken dwars tegen de kogelregens in. Want, zeiden ze, als het je tijd is, sneuvel je toch. Dan heeft dekking zoeken toch geen zin. En als het je tijd nog niet is, blijf je zonder meer leven en is dekking zoeken dus niet nodig.

Ook in de theologie heeft men van de HERE vaak zo'n fatalistische

En de naam HEERE met 5 kapitale letters was een eigennaam. Ook dát kunt u bij Aalders lezen: „de naam Jahve onderscheidt zich van de overige namen als God en Adonai (= Heer) hierdoor, dat hij geen titel of waardigheid uitdrukt, maar een eigennaam is. Dit is dan ook de naam bij uitnemendheid. Van een ander dan Israëls God wordt hij niet gebezigd, in het meervoud komt hij nooit voor, noch wordt hij ooit met bezittelijke voornaamwoorden verbonden. In deze naam hebben wij te doen met de hoogste en rijkste openbaring Gods". Verwezen wordt uiteraard naar Lev. 24 : 11, 16 en Ex. 3 : 14.

Onbegrijpelijk is daarom, dat Aalders het woord HERE, met 4 kapitalen geschreven, zowel in de statenvertaling als in de NBG-vertaling meent te bespeuren; want in de SV kwam hij de Naam nimmer met 4 kapitalen tegen — altijd met vijf. En aan zulk een eigennaam moest niet getornd worden, zeker niet wanneer men zich van de betekenis van die naam bewust is. Natuurlijk zal een theoloog zeggen: het begrip „eigennaam" moet hier niet litterair maar theologisch worden verstaan. Het zij zo. Maar al kan deze stelling met kansen van recht verdedigd worden, sedert meer dan driehonderd jaar waren de Nederlandse gelovigen bekend met de HEERE en respecteerden zij deze enige en universele Naam. En sedert de NBG-vertaling is deze naam voor Godvrezende bijbellezers geëvalueerd en vereenvoudigd: van een onvergelykelijke eigennaam tot een theologisch begrip, dat aan verandering onderhevig is.

—o—

Dit is geen haarkloverij — althans niet zo bedoeld. Maar het blijft een onverteerbaar brok, dat een bovenmate lief geworden naam aan inflatie onderhevig kan zijn. Inflatie betekent waardevermindering. Wel, dan is inflatie of devaluatie een redelijke aanduiding van wat er gebeurd is. De enige God van hemel en aarde, Die zich met zijn beloften aan zijn volk verbonden heeft, wordt door theologie en maatschappijleer verlaagd tot een voornaam wezen in de rij van voornaam wezens. De wetenschap der vergelijkende godsdiensten heeft de HEERE vergeleken met de goden — en meende opvallende karakteristieken, positieve en negatieve, te kunnen noteren. Een voorbeeld?

Een oudhoogleraar uit Edinburgh, verbonden aan de Sint Giles-kathe-

draal, ook verbonden aan de universiteit, preekte hier in de zomermaanden. We hadden enkele gesprekken. Hij bleek godsdienstonderricht te geven aan schoolmeesters, die dat vak wensen door te geven. Hij zei me: dat is een aflopende zaak. Als ik afgedankt ben zal er geen opvolger komen. Op onze scholen zal de Christelijke godsdienst niet meer worden onderwezen als de religie, langs welke de mensheid behouden kan worden. De Christelijke godsdienst is een mogelijkheid naast en tegenover andere mogelijkheden geworden. De jongelui weten meer af van Oosterse religies dan van de Heiland der volkeren. Het Christendom heeft het bij de vergelijkingen moeten afleggen tegen het heidendom.

Deze professor wist waarover hij het had. Met heel zijn hart was hij het Evangelie toegedaan, dat bleek uit zijn preken. Tussen haakjes: hij kende de kerkgeschiedenis van Nederland; wist van vrijmaking en zuiveringsterreur, kende Schiller's werken en vele andere, kon ze in het Nederlands lezen. Hij wist ook wat het zwakke punt van veel theologen is: de uitwijking naar de abstractie, wanneer eenvoudig belijden moeite gaat kosten. Hij preekte over de Samaritaanse vrouw, in gesprek met de Heiland. Toen de Heiland haar zonde aanwees verschoot ze zich achter algemene theologische vraagjes. En zo, zei de professor, is dat voor theologen een tweede gewoonte geworden. We wensen onze vingers niet te branden. We kunnen ons aan de genadige greep van het Evangelie ontworstelen door een theologische wapenrusting. En dat kan alleen wanneer we achter het Evangelie niet de spreken de God verstaan (niet de HEERE) — maar een theologisch bot uit het theologische knekelhuis.

—o—

We spreken over de Naam. Het is de Eigenaar van deze Naam geweest, die tot enkele keren toe sprak: Deze is Mijn geliefde Zoon, luistert naar Hem. Als we onze Vader niet op zijn woord geloven hebben we met de Zoon al geen contacten meer. En dan is de Vader voor ons alleen gevaarlijk, een verterend vuur.

Wie de Naam verstaat laat zich door Christus met Jahve verzoenen. Wie de Naam niet kent blijft in zijn doodlopend slop zitten — al zijn theologische kennis ten spijt.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

God gemaakt, een onherroepelijk noodlot. Wanneer Hij eenmaal besloten heeft tot de ondergang van een volk of tot het verdelen van leven, is daar helemaal niets meer aan te veranderen. Dan kun je hoog springen of laag springen, maar het helpt allemaal niets. Alles ligt onwrikbaar vast.

Maar de HERE zegt in dit Schriftgedeelte duidelijk: Ik ben niet als zo'n kil, onpersoonlijk noodlot. Mijn beloften en dreigingen dragen geen fatalistisch karakter, waaraan niets meer te veranderen valt.

Geen machine

Wie fatalistisch denkt, maakt van de HERE een soort machine. Een volkomen gemechaniseerde wereld heeft dan ook een sterk fatalistisch karakter. Want machines kunnen niet denken. Als ze een keer op gang gebracht zijn gaan ze

onverstoort door, ook al zouden ze op een gegeven ogenblik een ramp veroorzaken, die nooit in de bedoeling van de ontwerpers gelegen heeft.

Multatuli heeft eens het beeld gebruikt van een grote mechanische blikkschaar die voortreffelijk werk doet door grote platen blik in repen te knippen. Maar als er eens een storing optreedt in de aanvoer van de blikplaten, blijft de schaar braaf doorknippen. Het maakt voor de schaar geen enkel verschil of hij blik knipt of lucht. En als iemand het been van een meisje ertussen zou houden, zou de schaar onverstoort dat been in stukken knippen. Dat is fatalisme. De schaar moet nu eenmaal knippen. En dus doet hij dat, ongeacht wat er tussen komt.

Nog een voorbeeld. Stel u een grote export-slachterij voor, waar de varkens aan de ene kant levend binnenkomen en aan de andere kant ingeblikt en wel er weer uitgaan. Alles wat daar tussen ligt, gebeurt volkomen mechanisch en automatisch. Zolang het varkens zijn die, hangend aan vleeshaken op grote lopende banden, allerlei behandelingen ondergaan totdat

ze helemaal ingeblikt zijn, is alles goed. Maar wanneer er per ongeluk geen varken maar een man aan een van die vleeshaken komt te hangen, gebeurt er met hem hetzelfde als met de varkens. Dat is fatalisme. Al die lopende banden en hakkende en stampende machines doen onverstoort hun werk, ongeacht de vraag wat er aan de vleeshaken hangt. Daar houden ze geen rekening mee. Dat kunnen ze ook niet.

Zo ligt het bij Mij niet, zegt de HERE. Wat Ik gezegd heb, is geen onvermijdelijk fatum. Het is geen onverbiddelijk noodlot. Het voltrekt zich niet blindelings zonder rekening te houden met de omstandigheden en de menselijke verantwoordelijkheid.

Ninevé

Als de HERE het oordeel heeft aangekondigd, is dat niet iets om luchthartig over te doen. Dan is het de HERE bloedige ernst. Maar als er dan bekering komt, zegt Hij, laat Ik het niet doorgaan. Mijn oordelen zijn nooit in absolute zin onvermijdelijk en onontkoombaar. Want Ik ben geen machine maar

een pottenbakker. Ik ben geen fatum, maar een persoonlijk God. Ik ben niet gebrand op de dood van een zondaar, maar op zijn bekering, zodat hij kan blijven leven.

Dat blijkt duidelijk uit Jona 3. Nog veertig dagen en Ninevé wordt ondersteboven gekeerd, predikte Jona. En toch ging het niet door. Niet omdat de HERE niet voor zijn woord staat en maar wat zegt zonder het te menen, maar omdat de mensen van Ninevé zich bekeerden.

Om die bekering gaat het Hem, ook in Jer. 18. Jeremia moet tot de inwoners van Jeruzalem en de mannen van Juda zeggen: Ik ben bezig rampspoed voor u klaar te maken en plannen voor uw ondergang uit te werken. Dat is geen fabeltje, maar keiharde realiteit. Ik heb wel beloofd u te zegenen en vrede te geven, maar omdat ge niet geluisterd hebt naar mijn stem, is de situatie gewijzigd. Nu is het oordeel op komst.

Daarom, bekeert u toch, een ieder van zijn boze weg. Betert uw handel en wandel (vs. 11). Dat is de enige mogelijkheid om het oordeel nog af te wenden.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

„Verwetenschappelijking van de theologie”

(slot)

Hier volgt het laatste artikel van prof. Van 't Spijker.

Zoals ik reeds schreef hoop ik er nog een „nabetrachting” op te geven.

Echte theologie (die de naam verdient van rede omtrent God) verkeert in haar tegendeel en wordt lastering tegen de Heilige Geest, wanneer zij niet in oprechte vroomheid beoefend wordt in een duidelijke relatie met de levende gemeenten van de levende God.

In oprechte en levende vroomheid moet de theologie beoefend worden. Het is immers de kennis van de levende God waarom het gaat. En die kennis is vrucht van de werking van Woord en Geest. Daarom is een van de meest wezenlijke relaties voor de theologie ook die met het Woord. Het Woord van God is het eerste principe van de theologie.

Daarom verwondert het ons ook niet dat heel de theologische wetenschap is opgebouwd rondom de Schriften. De geschiedenis laat dit ons duidelijk zien. Waar de theologie van de Schriften wordt losgemaakt dreigt ontsporing. Er treedt dan een verzelfstandiging op die dodelijk is. Daarom heeft de Reformatie ook niets anders bedoeld dat de theologen weer terug te brengen tot de Schrift als het Woord van God. De eerste theologische colleges die we kennen van Luther, Zwingli, Bullinger, Oecolampadius, Bucer, Capito en vele anderen, zijn in feite dan ook niets anders geweest dan verklaringen van de Heilige Schrift. Wel werd de uitlegging geactualiseerd doordat men op de vragen van de dag inging. Moeilijke punten, waarover geschil was tussen b.v. Lutheranen en Gereformeerden werden in zulke bijbelverklaringen behandeld. En tegelijk werd telkens de betekenis van het Woord aangewezen voor de dagelijkse praktijk. Met andere woorden: de dogmatiek en de ethiek waren geheel en al opgenomen in de praktische Schriftverklaring en in haar totaliteit diende dit theologische onderwijs de prediking. Het ging om een theologische vorming van het komende geslacht voor de dienst in de kerken.

Woord en theologie behoren daarom wezenlijk bijeen. In de loop der jaren is er binnen het geheel van de theologie een onderscheiding aangebracht, die met het oog op de praktijk noodzakelijk scheen. Eerst heeft men de christelijke leer als een afzonderlijk vak beschouwd. Vele theologen uit de tijd van de Reformatie waren gewoon hun dogmatische visie in te lassen in de uitlegging van de Schrift. De z.g. loci communes, d.w.z. de „gemeenplaatsen” die in heel de Schrift terugkeerden, werden bijeengebracht, afzonderlijk gegroepeerd en vervolgens ook hier en daar afzonderlijk gedoceerd. Zo werd de dogmatiek geboren.

Iets dergelijks had plaats met de ethiek.

Het gevaar van een afzonderlijke gedragsleer is dat deze wordt ontwikkeld zonder een voortdurende relatie met de Schrift. Opmerkelijk is dan ook, dat de Reformatoren geen afzonderlijke ethiek hebben gegeven. Zij hebben de vragen van het leven ingebed in hun verklaring van de Schrift. Maar toen het leven werd opgesplitst in allerlei gebieden, meende men, dat men niet meer kon volstaan met een verklaring van de tien geboden. De ethiek als zelfstandig vak binnen de theologie kwam op dezelfde manier ter wereld als de dogmatiek. In zekere zin werden deze vakken geboren als een tegemoetkoming aan een vraag naar een zekere efficiëntie in de studie en voor de praktijk. Maar deze verzelfstandiging behoeft op zichzelf niet een loswaking te betekenen van de Schrift.

Natuurlijk kan een verzelfstandigde dogmatiek leiden tot orthodoxisme. En even vanzelfsprekend kan een verzelfstandigde ethiek leiden tot moralisme. Maar het is niet gezegd dat dit noodzakelijk moet geschieden. En omgekeerd kan een zelfstandige dogmatische probleemstelling de bijbelverklaring bewaren voor verschroming, terwijl de ethische vragen aan de bijbel gesteld moeten worden om te voorkomen dat de bijbeluitleg de band aan de praktijk van het leven zou verliezen.

Wie sommige moderne bijbelverklaringen inzien komt soms diep onder de indruk van het vele materiaal, dat betrekking heeft op de filologie (woordverklaring), op de archeologie (kennis der oudheid) en vele andere zaken, maar men kan er overigens niet veel mee beginnen. Zo kan de dogmatiek de omgang met de bijbel bewaren voor een zeer oppervlakkig biblicisme en de ethiek kan de omgang met de bijbel bewaren voor een zekere mate van wereldvreemdheid, in welke beide gevallen de bijbel als Woord van God, voluit theologisch niet meer gehoord wordt.

Met het oog daarop dienen we vanuit de gereformeerde traditie, die tot op de dag van vandaag een levende zaak wil zijn, bedacht te zijn op de gevaren die een verzelfstandiging van de theologie meebrengt, maar evenzeer op de gevaren die voortvloeiën uit een argeloze vereenvou-

diging der dingen. Het klinkt bijzonder goed in gereformeerde oren, wanneer we zeggen: de Schrift alleen moet het doen, zij moet de bron zijn van de theologie, zij moet de methode voorschrijven bij de theologische studie. Ik zeg: het klinkt zo vertrouwd. Maar er zijn (theologisch gezien) op deze manier nog al wat uitspraken gedaan!

De Schrift alleen. Hoe staat het dan met de traditie? Ook met de gereformeerde traditie?

De Schrift moet het doen? Wat moet zij doen? Waarop betreft zij zich? Wat eist zij voor zich op?

De Schrift moet het doen? Hoe doet zij wat? Wat is het wonder van het werk van de Geest daarin? En hoe verhoudt zich dit tot het Woord?

De Schrift moet de bron zijn. Ja, maar hoe drinken we uit die bron?

De Schrift moet de methode voorschrijven! Welke dan? En hoe functioneert die?

Zelfs de „eenvoudige” constatering dat de theologie ons veel kwaad heeft gedaan is al zo theologisch geladen, dat er een bepaalde theologie achter schuilt! De broeders van het seminarie grijpen terug naar de „Reformatie” uit de dertiger jaren. Maar dat is toch ook een standpuntbepaling, waarbij een theologisch oordeel een niet gering woord meesprekt.

Daarom lijkt het eenvoudig om te stellen: Wij moeten een reformatie van de opleiding ter hand nemen. Maar in de eerste plaats: ook daarachter gaat een goed stuk theologie schuil. En in de tweede plaats: wat bedoelen de broeders, wat wij niet bedoelen? Wat zoeken zij, wat wij niet nastreven? Wat beogen ze toch, wat ons niet dagelijks voor ogen staat?

Theologie is kennis van God, door zijn Woord, met allen die Hem vrezen, met allen die de Schrift heiligen noemt. Waar deze gerichtheid op de Here aanwezig is, die de bijbel de vreeze des Heren noemt, daar kan de theologie niet wetenschappelijk genoeg bedreven worden, d.w.z. in voortdurende bezorgdheid om ook maar een stap of te wijken van het

Woord des Heren zullen we gebruik maken van ieder middel dat dienen kan om het Woord van God beter te verstaan, uit te drukken, weer te geven, door te geven, in één woord te belijden. Zó is theologie: God liefhebben met het verstand, en krachtens het evangelie vervulling der wet door en vanuit Christus. In voortdurende zorg... Ja, zeker. Maar ook in voortdurende verwondering. Is de geschiedenis der kerk er immers niet om ons blijvend te herinneren aan het wonder van het Woord dat werkt?

De afdwalingen! Wie zal ze verstaan?

De afwijkingen, de haeresieën, de hete onenigheden, de overwinningen van de vorst der duisternis — wie zal ze niet zien en beven?

Maar de genade Gods in de geschiedenis van kerk en theologie, wie zou ze niet prijzen? Het werk van de Geest, wie zou het willen ontkennen?

Daarom wil ik de stellingen van Luther toepassen op de theologie. Door het geloof is de theologie vrij van elke wetenschap en ieders regina (koningin). En door de liefde is de theologie vrij voor elke wetenschap en aller ancilla (dienstvaagd).

Waar dit recht gezien wordt, komen ook sommige punten uit de kerkgeschiedenis duidelijk naar voren.

Te denken valt aan de geschiedenis van Emden (1571). Daar werd de Nederlandse gereformeerde kerk geboren. En één van de belangrijkste zaken was de eenheid van opleiding. Fundamenteel voor de eenheid in het kerkverband. Neem ook de geschiedenis van de Afgescheidenen. Een geschiedenis van helden? Inderdaad. Maar lang niet altijd. De eerste twintig jaar een relaas van twist op twist, scheur op scheur, broedernijd en broedertwist, om er bedroefd van te worden. Maar er kwam éénheid in opleiding. En langzamerhand kwam er werkelijk samenwonen. Ook dit is een facet.

In 't begin van deze serie heb ik gezegd dat ik op dit facet niet wilde ingaan. Maar wie wil ontkennen, dat 't weegt? Ook dat is theologie!

80.000 gulden

Dit is een vreemd opschrift.

Ook een zorgelijk. Want het duidt het bedrag aan van het tekort waarmee onze Zeister *Reformatische Bijbelschool* het voorbije studiejaar afsloot.

De voorzitter van het bestuur, die het bijna bovenmenselijke voor deze School deed en doet, typeerde de situatie daarvan zo:

„Vijf jaar Bijbelschool.

Vijf jaar zorgen.

Vijf jaar zoeken naar de juiste onderwijsmethode.

Vijf jaar zegen van de Heere ontvangen. We waren bijzonder dankbaar met de erkenning van het Ministerie van Onderwijs, zodat de gediplomeerde leerlingen als „derde-graads”-leraren mogen optreden in industrie- en lagere technische scholen voor het geven van godsdienstonderwijs.”

De school is haar werk begonnen in een klein zaaltje waar het zelfs voor acht man zo benauwd was, dat een X-pilaar verwijderd moest worden om er voldoende frisse lucht in te houden.

Daarna konden we, met bijzondere medewerking van de rooms-katholieke eigenaar, een kleine villa huren aan de

Parklaan. Maar die bleek na twee jaar reeds te klein te zijn.

Toen konden we, als door een wonder, een volledig „uitgewoond” drankpakhuis van de gemeente Zeist huren. Het was naar de mens gesproken een waagstuk. Door de studenten — er waren enkele goede vaklui bij — werd het omgetoerd in een voortreffelijk schoolgebouw met drie lokalen, een keuken, een woning voor de „vader en moeder” van het internaat, en een zeer goede accommodatie voor de ruim dertig interne studenten. We vonden in drs Pieter van Kampen een hoofddocent van wie wij mogen zeggen dat hij de rechte man op de rechte plaats is. En onze „vader en moeder” — Bart en Maria — spelen het klaar om behalve hun eigen vier kinderen ook nog het dertigtal interne „kinderen” op bijzonder goede wijze te verzorgen.

Het is alles een wonder in onze ogen.

In september zijn wij bovendien gestart met een éénjarige cursus waarin op intensieve wijze bijbelonderwijs gegeven wordt aan 19 jongelui die later in middelbare beroepen werkzaam zullen zijn. We vonden in Jan van der Wolf, een hervormd theoloog van gereformeerde overtuiging, iemand die op enthousiaste wijze deze cursus leidt.

En we hebben nog meer plannen. We hopen, onder de zegen des Heeren, onze

school te kunnen uitbouwen tot een school waarin in een vijfjarige cursus jonge mannen en vrouwen kunnen worden opgeleid tot „tweede-graads-leraren” voor het geven van godsdienstonderwijs aan inrichtingen voor het HAVO en VWO. Wie de situatie aan veel van deze scholen kent zal het grote belang van een dergelijke opleiding beseffen.

We voegen aan dit alles met grote dankbaarheid toe, dat al de leraren — behalve de drie (onderbetaaldel) „fulltimers” — hun werk steeds „pro Deo” verrichten.

Ten slotte vermelden we nog dat de School bestuurd wordt door een groep mannen en vrouwen die behoren tot de Hervormde, Gereformeerde, Chr. Gereformeerde en (vrijgemaakt) Geref. Kerken en de Geref. Gemeenten.

Dit is een kort verhaal omtrent de huidige situatie van de Reformatische Bijbelschool.

En u begrijpt wel lezers welke „toepassing” ik daaraan maken wil en moet.

Zou het niet mogelijk zijn dit tekort „weg te werken”. Mag ik een dringend beroep daartoe op onze lezers doen?

Zendt Uw giften aan de penningmeester Ref. Bijbelschool, Slotlaan 241, Zeist, giro 3091180.

C.V.

Ingezonden

Ds H. de Jong doet in „Opbouw” van 9 september jl. confidenties over zijn politieke keuze op 25 mei jl. Het is een in het algemeen sympathiek artikel, zoals trouwens de meeste artikelen van deze schrijver.

Op één punt vind ik zijn beschouwing wat oppervlakkig. Dat betreft zijn opmerkingen over het CDA, die hij vastknoopt aan de titel van het CDA-verkiezingsprogramma '77-'81 „Niet bij brood alleen”. „Het gebruik van die halve bijbeltekst is, vrees ik, kenmerkend voor het CDA”, schrijft ds De Jong. „Daarom is het goed dat het CDA aan z'n rechterkant een gewetensstem heeft, die hardop zegt, hoe die tekst afgemaakt moet worden”.

Ik vraag me af, of ds De Jong het CDA-program ook aan de binnenkant heeft gezien. Ik verwacht het eigenlijk wel, want ik schat hem te serieus om er geen kennis van te nemen, alvorens zo te schrijven. Maar hadden wij dan niet een serieuze argumentatie van zijn vrees aan de hand van de inhoud van het programma mogen verwachten!

Ds De Jong heeft het goede met het CDA voor. Hij stemt op een partij rechts van het CDA, want dat is goed voor het CDA. Hij stemde op een kleine partij, het GPV, want „het principe van de kleineren is sterker, meer onvermengd”.

Als ds De Jong echt zorg heeft over het CDA, zoals hij schrijft, dan is er een doelmatiger weg om die zorg te effectueren: lid worden van het CDA en er op stemmen en niet rechts aan de kant van de weg gaan staan.

Mr. G. C. van Dam, Den Haag

Dank voor deze reactie.

Het lijkt me niet dienstig voor ons lezerspubliek om in ons blad over de binnenkant van het CDA-program een discussie aan te gaan. Mogelijk doet zich in de naaste toekomst een gelegenheid voor n.a.v. een politieke actualiteit waarvoor algemene belangstelling bestaat, me nader de verklaren. Hopelijk zal dan blijken dat mijn zorg ongegrond was. Ik zal dat dan ook zeker zeggen.

H. de Jong

Van de Zending

Visum voor Soemba

Reeds eerder schreven we over de landbouw op Soemba (118, kerkblad 20-8-'77). Nu kunnen we mededelen, dat medio september br. en zr. Ter Maat-Figge van de Indonesische autoriteiten bericht ontvingen, dat hun visum-aanvraag voor Soemba ingewilligd zal worden. Als U dit blad leest, zal het document reeds in hun bezit zijn. Wat een voorspoed! In juni jl. een verzoek ingediend en thans reeds alles voor elkaar! De leiding van de HERE hierin maakt ons allen heel dankbaar. Begin november a.s. hopen ze reeds te vertrekken.

Br. Ter Maat beëindigde zijn studie aan de Landbouwhogeschool te Wageningen in mei jl. Hij leverde daarbij een scriptie in onder de titel „De erfcultuur en haar

mogelijke introductie op Soemba”. Zijn toekomstige werk nam daarin derhalve al een grote plaats in.

De erfcultuur komt in oosterse landen vrij veel voor en ze is er ook in Indonesië, zij het hoofdzakelijk op Java. Rondom de woningen zijn tuinen (erven), waar van alles en nog wat verbouwd wordt. Veelal voedingsproducten, zowel voor de eigen familie als voor de markt. Je treft er vruchtbomen, bladgroenten, knollen, soorten meloenen en komkommers, maar ook kruiden (voor voeding en medicijnen). En het bamboe levert bouw materiaal en brandstof.

Omdat het hoofdvoedsel in het Oosten rijst, mais, gierst (graanproducten) is, vult de opbrengst van de erven het voedingspakket bijzonder goed aan. Deze veelzijdige voeding komt de gezondheid ten goede. Maar de erven vereisen wel enige zorg: gevarieerde producten, bemesting, vochtigheid, schoonhouden enz. Die erfcultuur is er op Soemba vrijwel niet, zeker niet op Oost-Soemba. Dus is het voedselpakket heel eenzijdig en dat beïnvloedt dus ook het welzijn. Vele ziekten, o.a. t.b.c. kunnen zich gemakkelijk ontwikkelen.

Waarom mist Soemba deze erfcultuur? Wel schrijft Ter Maat „Het lamleggende karakter van de heidense adat is hier debet aan, tezamen met de onberekenbaarheid van het weer” en hij werkt dat breder uit als volgt:

„Het eerste probleem vormt de heidense structuur van de Soembanese samenleving. In Nederland plukt men nog steeds vruchten van het christendom. Men weet waar men aan toe is. Er is land, door God aan de mens toevertrouwd, opdat een man er met zijn gezin verantwoordelijk en rein zal leven.

Er is de eeuwen door aan getornd en ook nu lacht men er om, maar: de liefde van God voor de mens en van de mens voor God is de basis voor een gezonde samenleving. Waar men dit spoor verlaat, is de weg open voor allerlei narigheid en achteruitgang, zoals we in ons land kunnen opmerken. Op Soemba zien we dit ook. Ook hier wonen mensen als gezin op land, dat ze mogen bebouwen. De boer weet alleen niet, vanwege de zedelijke losbandigheid of de kinderen voor wie hij zorgt, zijn eigen kinderen zijn. Dat is niet bevorderlijk voor de toewijding tot de landbouw. Hierbij komt, dat de familie gewoon is van elke overvloed een graantje mee te pikken, totdat het op is. Dus mocht een Soembanees door hard werken een overvloedige oogst verkrijgen, dan zullen „vreemden” die voor hem opeten. Dit wetend, kunnen wij de Soembanees zijn gebrek aan energie niet kwalijk nemen.”

Er is nog meer van te zeggen, maar dat bewaren we voor een volgende keer. De familie Ter Maat gaat dus niet uitsluitend voor landbouwzaken naar Soemba. Ze beogen — onder de zegen van de HERE — iets te doen voor verbetering van het leven van de Soembanezen, in eerste instantie voor de leden van de gemeenten, mogelijk ook voor de anderen. De prediking wijst op de Heer van het leven, de landbouw op Zijn zegen over dat leven. Tegenover duisternis en dood — daarvan word je zo moet, lusteloos en geneigd tot niets doen — Woord en daad van leven. Nieuw leven, reeds voor dit geslacht in deze tijd. En met het oog op het volkomen nieuwe leven. Zij gaan in Gods kracht om Gods dienst te vervullen. Hij zij met hen.

Kerknieuws

Beroepen te Dronten: Ds C. Bakker te Enschede-Zuid.

Beroepbaar: De regio Arnhem heeft in haar vergadering d.d. 5 oktober jl. praeparatoir geëxamineerd en beroepbaar verklaard: *Kandidaat W. H. Louwerse, Muldersdreef 665, Apeldoorn.*

Na het met gunstig gevolg afleggen van het praeparatoir examen, heeft de regionale vergadering van de Gereformeerde kerken in het ressort Utrecht, gehouden d.d. 6 oktober jl. te Bunschoten-Spakenburg, *Drs J. de Jonge* toegelaten te staan naar het ambt van Dienaar des Woords. *Het adres van br. De Jong is: A. Thaerlaan 13, Utrecht.*

Rektifikatie Informatieboekje 1977: In het nieuwe jaarboekje staat abusievelijk onder Utrecht vermeld, dat Maarssenbroek onder Utrechts kerk ressorteert. Deze plaats behoort echter niet tot dat ressort, zodat deze van het lijstje moet worden geschrapt.

Regio 's-Gravenhage — Overeenkomstig het besluit van de regio-vergadering, 15 september jl. te Oegstgeest gehouden, hebben op 27 september 1977 afgevaardigden van de kerken te Katwijk, Rijswijk en 's-Gravenhage, in aanwezigheid van afgevaardigden van de kerk te Zoetermeer, een gesprek gevoerd met br. L. F. Sawyer, beroepen predikant van de kerk te Zoetermeer.

Onderwerp van het gesprek was achter-eenvolgens

— de betekenis van de Heilige Schrift (naar Ps. 119)

- de herderlijke zorg in de prediking en het gemeentelijk werk (naar Hand. 20: 17 e.v.)
- het leven van de gemeente in deze tijd (naar Matth. 24: 32 e.v.) en
- de positie van de predikant t.o.v. deze onderwerpen, e.e.a. op basis van de beroepsbrief.

Aan het einde van het gesprek dat van 8 uur tot half 11 duurde, concludeerde Ds A. J. Moggré, de gespreksleider, met aller instemming dat met vrijmoedigheid aan de regio-kerken bericht kan worden gelijk wij bij deze doen: broeders, ontvangt U br. Sawyer als predikant op uw kansel.

Besloten werd voorts Ds J. Waagmeester, die jarenlang consulent is geweest van de kerk te Zoetermeer, te vragen bij de intrede van br. Sawyer op D.V. 23 oktober a.s. namens de regio een woord van welkom te spreken.

In opdracht van de vergadering, De raad van de Geref. kerk te 's-Gravenhage,
J. D. Janse, voorzitter
L. F. Venderbos, secretaris

Adressen

Het scribaat van de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) te Zeist wordt waargenomen (m.i.v. september jl.) door: D. Strijbos, Nijenhed 63-18, Zeist.

Opening van het tweede studiejaar

Op vrijdagavond, 23 september, opende de voorzitter Ds L. W. G. Blokhuis de samenkomst, welke door het bestuur van de Stichting Nederlands Gereformeerd Seminarie tezamen met de Samenwerkende Kerken belegd was in de Gereformeerde kerk te Zaandam.

Met grote aandacht luisterde zijn gehoor

naar een episode uit de geschiedenis van de opleiding tot de dienst des Woords in de vorige eeuw. In die jaren is een geslacht getrouwd geweest aan de roeping, in overeenstemming met Paulus' vermaan tot Timotheus, om in de gemeenten te zorgen voor „vertrouwde mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten”.

In alle eenvoud, maar grondig en deugdelijk werden voorgangers opgeleid die later in staat waren de gemeenten te leiden en de geest der eeuw weerstand te bieden. We leven thans in een verwaarloosde tijd, aldus de spreker. Ook nu gaat het om de kennis van het Woord. Dat is het wat de vrijgemaakte kerken nodig hebben. Dat we ook nu Gods Koninkrijk zoeken in de opleiding.

Als tweede spreker trad Ds J. Meester op, voorzitter van de Raad van Toezicht en Advies. Deze vertelde iets van het voorbije eerste studiejaar en van het programma van het tweede jaar. Hij deed mededeling van goede studieresultaten afgesloten met tentamens. Een jonge broeder meldde zich aan voor de vooropleiding en is daarmee reeds bezig. Ds Meester besloot zijn mededelingen met te zeggen: tastend en zoekend gaan we onze weg. Het is heel belangrijk dat het Woord centraal staat in de opleiding tot de dienst des Woords. In Hem, de Here, vermogen we echter alle dingen. Hem mogen we aanroepen.

Daarna sprak de penningmeester, de heer G. Putterstein. Zijn mededelingen over de financiën stemden tot blijdschap. Het jaar sloot met een klein batig saldo. De Here heeft in alles ruim voorzien. De begroting voor het tweede jaar is echter heel wat hoger, de uitgaven zullen toenemen. Maar met vertrouwen gaan we verder, aldus de heer Putterstein en hij verwees naar de statuten van de Stichting, die er van spreken dat we de middelen verwachten uit de goede hand Gods; aan Hem dragen we onze noden op.

Tot slot sprak Ds J. Stuy, lid van de Raad van Toezicht en Advies, zijn gehoor o.m. bepalend bij „zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid en dit alles zal U bovendien geschonken worden”, Matth. 6: 33, waarna hij voorging in gebed, om Gods hulp af te smeken voor studenten en docenten en voor allen, die aan het Seminarie in enig opzicht meewerken.

Na het staande zingen van Psalm 68 vers. 16 en 17 ging de vergadering bevoegd uiteen.

Kontakten met de Christelijke Gereformeerde Kerken

Chr. Geref. Kerk te 's-Gravenhage-West
Geref. Kerk vrijgem. buiten verband te 's-Gravenhage

Aan de leden van de beide kerken.

's-Gravenhage, 1 okt. 1977

Broeders en zusters,

De kerkeraden van de Geref. kerk vrijgemaakt buiten verband te 's-Gravenhage en van de Chr. Geref. kerk te 's-Gravenhage-West hebben gedurende enkele jaren een aantal samsprekingen gevoerd en daarbij telkens weer de behoefte gevoeld om dit contact voort te zetten. Zij erkennen deze kerken wederzijds als gemeenten van de Here Jezus Christus, die Hij tot het eeuwige leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord in enigheid van het ware geloof vergadert, zoals de Schriften ons daarover onderwijzen.

Bij hun samsprekingen zijn zij ook elkaar in toenemende mate gaan herkennen en beter verstaan. Laatstelijk werd

door hen besproken de „gemeenschappelijke verklaring“ van de Deputaten voor de eenheid van de Geref. belijders in Nederland van de Chr. Geref. Kerken en van de Geref. Commissie voor Samenprekling ten aanzien van de toeëigening des heils. Bij deze bespreking werd de roeping onderstreept om de gemeenschap met elkaar te zoeken dan wel te versterken, ziende op het gebed van de Heiland in Johannes 17.

Wij zoeken thans naar mogelijkheden waardoor onze beide gemeenten — en dus ook ieder van U — elkaar kunnen ontmoeten en daardoor, evenals wij, dichtert tot elkaar kunnen komen. Om dit te bereiken zouden wij t.z.t. een gezamenlijke vergadering van beide gemeenten willen beleggen. In deze samenkomst zou dan de inhoud van de gemeenschappelijke verklaring nader kunnen worden toegelicht.

Hieraan voorafgaande willen de kerkeraden echter graag bevorderen, dat U elkaar in kleinere kring ontmoet, waarbij gedacht wordt aan de verenigingen, Bijbelstudieclubs en dergelijke.

De kerkeraden staan open voor Uw suggesties betreffende realisering van deze ontmoetingen, alsmede voor Uw reacties op de inhoud van deze brief. Zij zullen deze gaarne vóór 15 november a.s. ontvangen.

Broeders en zusters, de kerkeraden zijn in biddend opzien tot de Koning der Kerk tot nu toe deze weg gegaan. Zij hopen, dat ook Uw gebed en Uw hartelijk medeleven zal mogen leiden tot een zoeken en herkennen van elkaar als leden van het ene lichaam van de Here Jezus Christus.

De Raad van de Geref. kerk vrijgemaakt buiten verband te 's-Gravenhage,
J. D. Janse, praeses
L. F. Vienderbos, scriba
Melis Stokelaan 828,
tel. 677803

De Raad van de Chr. Geref. kerk te 's-Gravenhage-West,
Ph. J. Homburg, wnd. praeses
C. Drieënhuizen, scriba
Soestdijksekade 199,
tel. 232148

Inleidende kursussen Reformatische Wijsbegeerte

Voor het kursusjaar 77-78 heeft het Centrum voor Reformatische Wijsbegeerte een drietal zaterdagkursussen georganiseerd.

1. Filosofie en samenleving

Wat is er toch aan de hand? Je hoort zoveel onheilsberichten als bijv. die van de Club van Rome. Wat is er toch misgegaan? Hoe is dat gekomen? Wat zijn de filosofische achtergronden? Welke wegen zijn vanuit de Heilige Schrift aan te geven ter mogelijke oplossing?

Kursusleider: ir. J. G. Bok, Veldhoven.

2. Filosofie en christelijke gemeente

Welke invloed heeft — door de eeuwen heen — de filosofie gehad op de gemeente, op de opvattingen van de chris-

tenen t.a.v. hun taak en plaats in de wereld? Welke sporen van de filosofie vinden we terug in de diverse vormen van de moderne theologie? Hoe modern of hoe 'ouderwets' is eigenlijk die moderne theologie? Wat kunnen we uit dat alles leren m.b.t. de aard en de taak van de christelijke gemeente en degenen die haar vormen?

Kursusleider: drs G. Groenewoud, Maarssenbroek.

3. Inleiding in de reformatische wijsbegeerte

Aan de orde komen vragen als:

- Wat is wijsbegeerte?
- Wat betekent het geloof in GOD voor de wijsbegeerte?
- Wie is de mens?
- Wat is de zin van het bestaan?
- Wat heeft geloven met denken en wetenschap te maken?
- Wat is het nut van filosofie?

Kursusleider: drs P. Blokhuis, Baambrugge.

De kursussen worden telkens op zaterdag gegeven van 10 uur tot ca. 15.30 uur (inkl. lunchpauze) op de volgende data: 29 okt., 10 dec. '77, 21 jan. '78, 4 mrt '78, 15 apr. '78 en 27 mei '78. (Voor alle kursussen gelijk)

In beperkte mate is het mogelijk 'losse' kursusedagen bij te wonen.

Plaats: 'De Ark', Duivenkamp 844, Maarssenbroek (goed bereikbaar per trein - station Maarssen - en per auto - 2 min. vanaf de grote weg (A'dam-Utr. v.v.)

Consumpties zijn ter plaatse verkrijgbaar (koffie, broodjes, etc.)

Kosten: f 70,- voor de hele cursus (f 12,50 voor 'losse' dagen).

Opgave: CRW, Postbus 149, Maarssen (tel. 03465-60945 of 67213; b.g.g. 65358)

Voorzover dat mogelijk is en zinvol, zal de kursusstof op stencil worden uitgebracht!

Boekentafel aanwezig!!

N.B. — Het is mogelijk om na de eerste kursusedag — 24 sept. — alsnog aan een cursus te gaan deelnemen.

Christelijke Gereformeerde Kerken

De Christelijke Gereformeerde generale synode, die te Hoogeveen gehouden werd, heeft onder meer besloten uit de ICCO te treden, al werd dit besluit met spijt genomen. Vooral de personalistische en hiërarchische structuur van de ICCO, zo bleek uit de bespreking, noopte tot deze beslissing. Voorts werd besloten de beslissing over het al dan niet invoeren van gezangen in de kerkdiensten drie jaar uit te stellen. Een voorstel om uit te spreken, „dat de Schrift“, zich niet verzet tegen het zingen in de kerkdienst van liederen, „die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis naast het zingen van psalmen en berijmde Schriftgedeelten“ werd door de synode met een kleine meerderheid verworpen. Vervolgens werd besloten een speciaal deputaatschap de vraag in studie te laten nemen of het zingen van bedoelde liederen in de eredienst principieel en praktisch verantwoord is. De volgende synode moet dan beslissen. Dit depu-

taatschap krijgt ook de opdracht zich te bezinnen op de mogelijkheden om met name ten dienste van kerk, gezin en school te komen tot een verantwoorde liederenbundel, zo mogelijk in samenwerking met andere kerken en kerkelijke groeperingen uit de gereformeerde gezindte. Een volgende keer hopen wij u nader te informeren over enkele andere beslissingen, die de synode te Hoogeveen genomen heeft, met name betreffende de verhouding tot de gereformeerde kerken (buiten verband).

Nieuws uit breder kring

Op vrijdag 14 oktober zal de (protestants)-christelijke studentenvereniging VGSA ter gelegenheid van haar zesde lustrum een openbare vergadering houden, waarin ds A. A. Spijkerboer en ds A. Oliemans zullen spreken over het onderwerp: Geloof, Kerk en Maatschappij.

Op deze avond komen vragen aan de orde als: moet de kerk zich met politieke vraagstukken bezighouden of moet de kerk zich richten op de persoonlijke verantwoordelijkheden van de individuen.

Ds Spijkerboer is predikant te Amsterdam-Noord en bekend publicist; ds Oliemans is predikant te Dordrecht en vice-voorzitter van de CHU.

Belangstellenden zijn hartelijk welkom op deze lustrumvergadering vrijdag 14 oktober; plaats: hoofdgebouw Vrije Universiteit, de Boelelaan 1105 in Amsterdam-Buitenveldert. Aanvang 20.00 uur. Namens de VGSA, Marjolein Zinkstok, Uilenstede 181-3, Amstelveen (020) 456371.

(Syn.) gereformeerd kerkbezoek zakt nauwelijks meer

Een kleine zeshonderdduizend mensen bezoeken gemiddeld op een zondag de kerkdiensten in de gebouwen van de (syn.) Gereformeerde kerken. In de ochtenddiensten bevindt zich 44.76 procent van alle kerkleden, in de middagdiensten 22.09 procent.

De cijfers zijn afkomstig van het Instituut voor praktische theologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam op basis van de gegevens, die de (syn.) Gereformeerde kerken over 1976 aan de synode hebben verstrekt.

Het kerkbezoek wijkt voor wat betreft de morgendiensten nauwelijks af van de cijfers van 1975. De deelneming aan de middagdiensten zakte met 1 procent. In het algemeen tonen de cijfers aan, dat het percentage kerkgoangers afneemt naarmate de gemeente groter wordt en meer verstedelijkt. Aldus meldt „Kerk-informatie“ van de (syn.) Gereformeerde kerken in Nederland.

(Uit: „Ned. Dagblad“)

Sola Scriptura

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura“, uitgaande van de „Civitas Studiorum in Fundamento Reformato“, hoopt op 19 oktober a.s. om 19.00 uur in Cuna, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht, dr C. A. Tukker te spreken over het onderwerp „Leven in Gods wereld“. Belangstellenden zijn van harte welkom.

Pieter Mees Bos

weduwnaar van Adriana de Ridder en

Jacoba Maria Maasland

geven u kennis van hun voorgenomen huwelijk op D.V. woensdag 19 oktober om 15.00 uur in het gemeentehuis te Nieuwpoort Z.H.

Kerkelijke bevestiging om 19.00 uur in de Gereformeerde kerk (Bethelkerk), Lekdijk 82a te Langerak door de weleerwaarde heer Ds H. A. Strating.

Oktober 1977

Leerdam, Loosdorp 28

Nieuwpoort, Hoofdstraat 36

Gelegenheid tot feliciteren van 20.30-22.00 uur in het verenigingsgebouw, Beatrixweg, Nieuwpoort.

Toekomstig adres:

Loosdorp 28, Leerdam.

Langerak-Nieuwpoort (Z.H.)

School met de Bijbel

Het bestuur van de vereniging: „Een school met de Bijbel“ te Langerak vraagt:

een tijdelijke onderwijzeres

m.i.v. november 1977, in verband met zwangerschapsverlof, kans op vaste aanstelling.

Voor klas 1 (speelleerklas)

Bij voorkeur Ned. Herv. (gereform.), Chr. Geref., Geref. vrijgemaakt).

Langerak ligt in de Alblasserwaard — goede verbinding met Utrecht.

Inlichtingen en sollicitaties: H. de Wind, h.d.s., van Stolbergstraat 12, Langerak (Z.H.), tel. 01843-546 (privé) en 529 (school).

Welke man zou met onze opgewekte, sportieve zus

kennis willen maken?

Zij is begin 40 en is met haar drie kinderen alleen komen te staan.

Brieven onder no. 14-10 bureau „Opbouw“, Nooitgedacht 3, Zeist.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker; Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo; Ds E. R. Postma; Ds H. Smit
Adres van de Redactie:
Ds K. Muller, Riouwstraat 59, 1521 SC - Wormerveer
Tel. 075-282589.

Adres voor de rubriek Kerknieuws:

Ds O. Mooiweer, Volksparksingel 45, Enschede, tel. 053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen“, Nooitgedacht 3, Zeist, tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Merelhoven 273, Capelle a/d IJssel, tel. 010-504178

Abonnementsprijs:

f 35,- per jaar of f 18,50 per halfjaar.
Buitenland f 45,- per jaar of f 60,- per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.